

ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ, ЩО СПРИЯЄ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ОСОБИСТІСНО-ЦЕНТРОВАНОЇ ВЗАЄМОДІЇ З УЧНЯМИ

Автором розглядається проблема вдосконалення навчального процесу у ВНЗ. Визначено, що якістю підготовки фахівця є ступінь відповідності рівня його підготовки вимогам професійного середовища, де він повинен працювати. Обґрунтовано педагогічну технологію, що сприяє підготовці майбутнього вчителя до особистісно-центрованої взаємодії з учнями.

Ключові слова: підготовка, професійна підготовка, технологія, педагогічна технологія, особистісно-центрована взаємодія.

Автором рассматривается проблема совершенствования учебного процесса в ВУЗЕ. Определенно, что качеством подготовки специалиста является степень соответствия уровня его подготовки требованиям профессиональной среды, где он должен работать. Обоснована педагогическая технология, которая способствует подготовке будущего учителя к личностно-центрированному взаимодействию с учениками.

Ключевые слова: подготовка, профессиональная подготовка, технология, педагогическая технология, личностно-центрированное взаимодействие.

An author is examine the problem of perfection of educational process in INSTITUTE of higher. Certainly, that quality of preparation of specialist is a degree of accordance of level of his preparation to the requirements of professional environment, where he must work. Pedagogical technology which assists preparation of future teacher to the personality-centred cooperating with students is reasonable.

Keywords: preparation, professional preparation, technology, pedagogical technology, cooperation.

Постановка проблеми. Прагнення до гуманізації освіти - характерна особливість нашого часу, що вимагає швидких і різких змін професійних вимог, які висуваються до педагога-професіонала. В основу гуманістично орієнтованої освіти закладено особливі взаємини співпраці, співтворчості, взаємної уваги й поваги, що засновані на концепції особистісно-центрованої взаємодії.

Аналіз праць науковців дозволив визначити окремі напрями, що

розглядають взаємодію педагога та учнів:

- міжособистісна взаємодія (Ш.Амонашвілі, О.Леонт'єв, Н.Страхов та інші);
- педагогічна взаємодія у контексті проблем виховання, навчальних стосунків (Ю.Азаров, В.Богословський, О.Бодальов, Г.Костюк, С.Сергеєва та інші);
- педагогічне спілкування (Г.Балл, І.Бех, М.Боришевський, Л.Користильова, К.Роджерс, В.Сухомлинський, К.Ушинський та інші).

Однак недостатньо повно розглянуто особливості навчально-виховного процесу в умовах особистісно-орієнтованого навчання з урахуванням наукових засад до його організації.

Метою статті є - обґрунтування педагогічної технології, яка сприяє удосконаленню професійної підготовки майбутніх учителів.

Основна частина. В умовах впровадження інноваційних педагогічних технологій ми зазначаємо специфічність побудови педагогічного процесу. Цілі педагогічного процесу і його зміст у структурі даної моделі не залишаються постійними. Вони змінюються у зв'язку зі змінами в суспільстві, формуванням нового мислення й світорозуміння, розвитком психолого-педагогічної науки.

Проведений нами аналіз особливостей різних засобів навчання дозволив виділити загальні принципи, реалізація яких дозволяє ефективно упроваджувати педагогічні вправи, ситуації, завдання у вищу професійну педагогічну освіту. До цих принципів ми віднесли такі:

- принцип імітаційного моделювання конкретних умов професійно-педагогічної діяльності. Основою використання педагогічних вправ, ситуацій виступає моделювання цілей, змісту, методів, засобів, чинників і умов професійної діяльності вчителя у всьому їх різноманітті;
- принцип двоплановості відображає поєднання освітніх, квазі-професійних ізавдань. Він пов'язаний також з тим, що розвиток професійних цінностей, корекція реальних індивідуально-особистісних характеристик

майбутнього фахівця відбувається в умовних ситуаціях;

- принцип спільної діяльності учасників. Реалізація педагогічної технології припускає залучення у пізнавальну діяльність декількох студентів, при цьому створюються ситуації вибору ролей, уточнення їх особливостей, повноважень, інтересів, потреб. При цьому виявляються і моделюються найтипівіші варіанти професійної взаємодії суб'єктів освітнього процесу;

- принцип діалогічного спілкування. Технологія припускає готовність викладача включитися в партнерські відносини із студентами, спільно обговорюючи правила, процедуру особистісно-центрованої взаємодії;

- принцип проблемності в реалізації педагогічної технології припускає вирішення професійних завдань з високим ступенем невизначеності;

- принцип урахування індивідуальних, вікових особливостей студентства, орієнтації на особистісний розвиток майбутнього фахівця. Припускає спрямовану адресну корекцію професійно-значущих якостей і характеристик особистості;

- принцип рефлексії, пов'язаний із створенням рефлексивно-розвивального середовища, що стимулює вихід студентів у позицію рефлексії.

Вважаємо, що доцільно врахувати ці принципи у нашому дослідженні.

Професійна підготовка майбутніх учителів до особистісно-центрованої взаємодії забезпечується педагогічною технологією, що є професійно спрямованою і вимагає реалізації системного, діяльнісного, культурологічного, особистісно-орієнтованого, моделюючо-діяльнісного, аксіологічного підходів.

Системний підхід (А. Арсен'єв, І. Блауберг, Ф. Корольов, Е. Юдін), що дозволяє цілісно сприймати досліджуваний об'єкт, виявляти його структуру, припускає розгляд у єдності:

- різних психологічних і педагогічних теорій, що пояснюють

походження особистісно-центрованої взаємодії, розкривають її роль у розвитку особистості;

- вивчення вітчизняних і зарубіжних систем освіти, в яких особливе місце займала взаємодія студентів;
- аналіз специфіки різних педагогічних технологій, що застосовуються у навчальній і позанавчальній роботі.

Системний підхід пов'язаний також з формуванням у студентів переконань у взаємозв'язку, в узгодженості всіх компонентів організації професійної діяльності.

Розуміючи систему як впорядковану безліч взаємозв'язаних структурованих компонентів, що функціонують (П.Анохін, Н.Кузьміна, В. Садовський), ми визначали у педагогічному змісті сукупність взаємозалежних елементів: взаємодія як діяльність, її структура; взаємодія як форма організації життя дітей; навчальна діяльність; різні підходи до класифікації педагогічних вправ, ситуацій, завдань. Системний підхід пов'язаний з виявленням складу, структури, організації елементів і частин системи, з визначенням різноманіття можливих зовнішніх і внутрішніх зв'язків, з виділенням серед них найзначущіших.

Системний підхід припускає визначення місця підготовки до використання професійно спрямованих педагогічних вправ, ситуацій, завдань у навчальному процесі вищого навчального закладу для підготовки до особистісно-центрованої взаємодії з учнями майбутніх учителів, розгляд як результат даної підготовки сформованість знань, умінь, якостей майбутнього вчителя. Разом з тим, системний підхід характеризується певною статичністю, подолати яку дозволяє його поєднання з діяльнісним підходом.

Діяльніший підхід, основи якого розроблені в працях Б. Ананьєва, Л. Виготського, А. Запорожця, О. Леонтєва, В. Мясищева, С. Рубіншейна, сприяє становленню і розвитку різних психічних процесів і функцій людини з позиції категорії діяльності. Розглядаючи професійну підготовку майбутніх учителів, ми спиралися на базисні ідеї Б.Ананьєва про те, що всі зміни, які

відбуваються в процесі розвитку і саморозвитку людини, є результатом взаємодії, «конвергенції» праці, пізнання, спілкування. Діяльність суб'єкта сприяє формуванню його свідомості, психічних процесів і властивостей, «у творчості розвивається і сам творець». Діяльнісний підхід дає можливість студентам осмислити взаємозв'язок змісту гри і її конкретного вигляду, зрозуміти, що ігрові технології похідні від професійної ідеології. Діяльнісний підхід сприяє переходу студента з позиції об'єкту на позицію суб'єкта в навчальній і квазіпрофесійній діяльності. З позиції діяльнісного підходу підготовку студентів із застосуванням професійно спрямованих вправ, ситуацій, завдань можна розглядати як детермінований різними видами активності майбутнього педагога: навчально-пізнавальної, науково-дослідної, позааудиторної, квазіпрофесійної.

Культурологічний підхід (Є. Бондаревська, В. Гриньова, І. Ісаєв, О. Рудницька) припускає залучення студентів до загальнолюдської культури, розгляд динаміки психологічних і педагогічних ідей, теорій в контексті розвитку світової культури. Культурологічний підхід пов'язаний з розвитком у кожного студента особистісного відношення до різних елементів культури. Професійний саморозвиток пов'язаний з урахуванням особливостей культурного середовища в конкретній освітній установі, з уведенням елементів етнічного, національного досвіду. Культурологічний підхід пов'язаний також з використанням потенціалу народної педагогіки, з усвідомленням ролі педагога в різних культурах.

Особистісно-орієнтований підхід закладає основи побудови комплексу, що включає професійно спрямовані вправи, ситуації, завдання; особистісний досвід професійної діяльності, забезпечує, на думку Е.Зеєра, визнання особистості як системоутворюючого чинника організації всього освітнього процесу при опорі на власну активність особистості.

Моделюючо-діяльнісний підхід в педагогічних ситуаціях організовує процес професійної підготовки до особистісно-центрованої взаємодії через моделювання основних компонентів професійної діяльності: мета, мотиви,

дії, аналіз результатів. Участь майбутнього вчителя у моделюючій діяльності дозволяє адаптувати знання, уміння та якості до специфіки професійно-педагогічної діяльності.

Аксіологічний підхід пов'язаний з орієнтацією майбутнього вчителя на загальнолюдські, національні, професійні цінності, на його готовність використовувати особистісно-центровану взаємодію як засіб особистісного саморозвитку. Аксіологічний підхід припускає психологічну і технологічну готовність учителя управляти процесом ціннісної корекції, підсилювати ціннісну спрямованість наочного матеріалу, враховуючи різні пріоритети школярів різного віку і статі. Аксіологічний підхід пов'язаний також з готовністю учителя прове

Означена педагогічна технологія, що сприяє підготовці майбутнього вчителя до особистісно-центрованої взаємодії з учнями, реалізується за етапами: мотиваційно-когнітивним; операційно-процесуальним; рефлексивно-оцінним.

Мотиваційно-когнітивний етап.

Мета етапу: розвиток мотивації студентів, їхнього позитивного ставлення до оволодіння знаннями про сутність особистісно-центрованої взаємодії як основи майбутньої професійної діяльності, її ефективного здійснення, забезпечується включеність майбутніх учителів у ситуації з метою формування інтересу до професійних знань, які є складовими професійної підготовки майбутніх учителів.

Найбільш важливим для реалізації комплексу професійно спрямованих завдань є визначення мети. Відповідно до предмету дослідження метою є підготовка майбутнього вчителя до особистісно-центрованої взаємодії з учнями. На цьому етапі формується інтерес до професійних знань, які є складовими професійної підготовки майбутніх учителів (психолого-педагогічні знання).

Особливістю педагогічної технології є те, що при застосуванні її у навчальному процесі реалізується комплекс професійно спрямованих

завдань.

Операційно-процесуальний етап.

Мета етапу: подальше набуття знань студентами про особистісно-центровану взаємодію, формування мотиваційно-ціннісного ставлення до неї та професійної діяльності, формування професійних умінь і якостей майбутнього вчителя, тобто всіх елементів професійної підготовки майбутнього вчителя.

Спочатку відпрацьовуються елементарні уміння, формуються первинні знання, уміння, діяльність має репродуктивний характер, переважають «дії за зразком». У межах нашого дослідження відбувається професійна підготовка на основі комплексу професійно спрямованих завдань (педагогічних вправ, ситуацій, завдань).

- вправи - знайомство з основними аспектами майбутньої професійної діяльності в межах квазіпрофесійної інтерпретації особистісно-центрованої взаємодії;

- групова пізнавальна діяльність - відпрацювання форм взаємодії в структурі малої групи, формування пізнавальної спрямованості навчальної діяльності.

Комплекс завдань спрямовано, передусім, на формування рефлексивних, організаторських, комунікативних умінь та таких професійних якостей як активність, толерантність, емпатія.

Надалі відбувається освоєння майбутнім учителем способів організації власної діяльності. Здійснюється відпрацювання професійних умінь через індивідуальну і групову взаємодію, результати діяльності стають і особистісно, і суспільно значущими. Студентами здійснюється саморозвиток професійних умінь та якостей. Основна увага надається організації діяльності, в якій відбувається відпрацювання способів діяльності до усвідомлення необхідності їх вдосконалення, відпрацювання окремих прийомів, операцій, отримання необхідної системи знань, апробація первинних умінь на практиці, відповідно, піддаються формуванню

професійні уміння (*рефлексивні, організаторські, мобілізаційні*) та якості (*відповідальність, комунікативність, активність*).

Використання комплексу професійно спрямованих завдань відбувається і діадах «студент-студент», «студент-студенти», «викладач- студенти» на основі позитивного емоційного мікроклімату на заняттях, адже атмосфера доброзичливості, невимушеності та співдружності стимулює активність студентів, знімає стан невпевненості та скутості, сприяє розвитку *толерантності і активності*. Для квазіпрофесійної діяльності особлива значущою є суб'єктна позиція студента, забезпечити яку допомагає вразування індивідуальних особливостей, а також включення в освітній процес особистісного досвіду кожного студента.

Рефлексивно-оцінний етап.

Мета етапу: здійснювання оцінювання на основі аналізу і рефлексії власних дій, сформованих знань, умінь і якостей, результативність професійної підготовки. На підставі аналізу проводиться корекція як рівня сформованості знань, умінь, якостей.

Етап характеризується сукупністю професійних знань, умінь і якостей, що дозволяють здійснювати аналіз і рефлексію, оцінку рівня і результативність професійної підготовки майбутнього вчителя. Оцінка готовності до особистісно-центрованої взаємодії з учнями здійснюється на основі механізмів рефлексії, що реалізуються в діяльності та включає діагностичні методики: методу самооцінки, методика самооцінки ефективності різних видів діяльності студентів, а також тест на рівень рефлексії.

Аналіз результатів діагностики пов'язаний з процедурою пошуку і визначення причин стану, що склався. На підставі такого аналізу проводиться корекція змісту діяльності.

Як відомо, процес навчання можна умовно розділити на два етапи: етап підготовки й етап виконання. Кожний із цих етапів має певний характер і ступінь впливу на якість процесу навчання. Розглянемо докладніше характер

цього впливу.

Висновки. Отже, реалізація в навчальному процесі педагогічної технологій має сприяти професійній підготовці майбутнього вчителя до особистісно-центрованої взаємодії, а професійні знання, вміння та якості, що постійно вдосконалюються, є показником не лише якості майбутньої професійної діяльності учителя, а й рівня готовності до її здійснення.

Література

1. Лук А.П. Психология творчества.- М.: Наука, 1978.- 128с.
2. Стоунс Э. Психопедагогика. Психологическая теория и практика обучения. - М., - 1994.
3. Шаповалов В.А., Горювая В.И. Модель специалиста как основа конструирования содержания образования и процесса обучения в педагогическом вузе // Непрерывное педагогическое образование. Вып. 6. - Ставрополь: СГПУ, 1994. - С. 3-11.
4. Монахов В.М. Технологические основы проектирования и конструирования учебного процесса. - Волгоград : Перемена, 1995. - 152с.
5. Нагиев Х.Н. Профессионально-педагогическая направленность личности студента и средства ее формирования: Автореф. дис. ... канд. пед. наук. - Ч., 1997. - 25с.